

Predstavljanje
rezultata istraživanja
o SLAPP-u u
Republici Hrvatskoj

Neven Mates

Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo

**Centar
za
demokraciju
i pravo
Miko Tripalo**

Zaključci 1

- U hrvatskom pravnom sustavu postoji evidentan problem strateških tužbi protiv javne participacije (SLAPP).

Glavni elementi koji potpomažu SLAPP praksu su slijedeći:

(i) vrlo dugo trajanje parničnih postupaka do pravomoćnosti presuda (3.6 godina u prosjeku za sve predmete, 4.3 godine za one koji završavaju presudom). Precizni podatci za sve kaznene predmete nisu bili raspoloživi, no uzorak ukazuje na sličnu dužinu trajanja.

- Iako je postotak uspješnih tužbi nizak (manje od 10% kod kaznenih, manje od 20% kod parničnih), dugotrajno trajanje postupaka stvara značajan pritisak na medije. Kod dobivenih odšteta, značaju ulogu igraju visoke zatezne kamate.
- Indirektno se može procijeniti da se godišnje u prosjeku pokreće oko 180 tužbi.

Zaključci 2

(ii) visoki iznosi odšteta za duševnu bol u sporovima protiv medija u odnosu na praksu i mjerila za nanesenu duševnu bol u drugim slučajevima, na što je upozorio i Europski sud za ljudska prava.

- Odštete su visoke i u odnosu na one za teške fizičke boli. Neke su više nego od onih koje je je Vrhovni sud predvidio za slučajeve trpljenja teških fizičkih boli koje traju preko 100 dana.
- To nažalost nije nagnalo Vrhovni sud Republike Hrvatske da na odgovarajući način nadopuni svoja Orijentacijska mjerila za naknadu neimovinske štete zbog napisa u medijima.

(iii) praksa dodjeljivanja natprosječno visokih odšteta kada se kao privatni tužitelji javljaju suci, a što utječe na druge slučajeve dok istovremeno ima negativne efekte na percepciju nepristranosti pravosuđa.

Zaključci 3

- (iv) neujednačena sudska praksa, naročito u pogledu dokazivanja da li je članak doista izazvao duševnu bol.
- (v) Mora li novinar dokazivati istinitost ili je dovoljno da je imao razloga vjerovati u istinitost?
- (vi) Prevladavajuće pravno shvaćanje koje ne dozvoljava pretjerivanje u naslovima tekstova u situacijama kada je sam tekst točan te za članak postoji javni interes.

Detalj 1

- *Naslov nasuprot tekstu*
- Presude protiv medija su donošene i kada se u samom tekstu nisu mogle ustanoviti netočnosti, ali su se tužbe podizale i uspjevale zbog naslova i opreme teksta.
- Tome je doprinio i Ustavni sud koji je ustanovio kako je notorna činjenica da „*određeni nezanemariv broj čitatelja barem ponekad čita samo naslove nekih članaka i gleda njima priložene fotografije, da neki čitatelji to čine često te da neki to čine (gotovo) uvijek. Kad se uzmu u obzir **takvi** čitatelji, nedvojbeno je da kod prosječnog **takvog** čitatelja predmetni naslov stvara negativan dojam.*“ (istaknuo NM)
- Upravo zbog takvih čitatelja, Ustavni sud je zaključio da tužitelj ima osnovu za traženje odštete.
- Suprotno tome, Europski sud za ljudska prava je zaključio da je pretjerivanje pa i provociranje u naslovima članaka načelno dopušteno.

Detalj 2

- *Obveza objavljivanja presude*
- Do 2017. godine je vladajući pravni stav bio da Zakon o medijima, kao *lex* ne predviđa objavljivanje ili dijela ili čitave presude kao oblik popravljivanja štete.
- Takvo stajalište je u više navrata je zauzeo i sam Vrhovni sud Republike Hrvatske
- Međutim, 2017. godine Vrhovni sud Republike Hrvatske je objavio slijedeći izvod iz zapisnika Građanskog odjela:
 - "*Objava pravomoćne presude u tiskovini dopušten je oblik popravljivanja neimovinske štete oštećenom u postupku na koji se primjenjuju odredbe Zakona o medijima.*" (Su-IV-270/17-10).
- Na osnovu Zakona o pristupu informacijama zatražili smo od Vrhovnog suda cijeli tekst zapisnika za tu točku dnevnog reda kao i dokumente koji su korišteni u donošenju odluke.
- Vrhovni sudu Republike Hrvatske je taj zahtjev odbio. Pritom je naveo da pisanih dokumenata za tu odluku nije bilo. CMT se na tu odluku žalio Povjereniku za informiranje, te očekuje njegovu odluku.

Preporuke 1

- a. Nadopuniti Orijentacijske kriterije kako bi se naknade za duševnu bol zbog objave u medijima proporcionalno uskladila s ostalim odredbama o naknadama za nematerijalnu štetu
- b. Zakonskim promjenama osigurati rano prepoznavanje i odbacivanje SLAPP tužbi. Za tu svrhu biti će potrebno zakonski definirati pojam SLAPPa.

Preporuke 2

- c. U novom pravnom uređenju predvidjeti odredbe o novim pravnim sredstvima u sudskom postupku za koji tvrde da predstavlja SLAPP predmet.
 - i. Uvesti obavezu tužitelja da unaprijed osigura podmirenje parničnih troškova.
 - ii. Omogućiti medijima da mogu zatražiti rano obustavljanje postupka putem odbacivanja tužbe u posebnom, ubrzanom postupku, dok bi u glavnom postupku bio prekid dok se ne bi odlučilo o eventualnom odbacivanju tužbe. Pritom bi se medijima omogućilo i da protiv sudskih odluka kojima se odbacuje njihov prijedlog za rano odbacivanje tužbe podnosu? žalbu drugostupanjskom sudu.
 - iii. Zakonski utvrditi vremenski rok za postupak, odnosno vremenski rok za uvođenje ubrzanog postupka.
 - iv. Uvesti mogućnost izricanja učinkovitih, proporcionalnih i odvraćajućih sankcija stranci koja je pokrenula zlonamjerna sudski postupak protiv javnog sudjelovanja.

Preporuke 3

d. Zakonskim izmjenama postići da se na teret tuženika u tiskovnim medijima, a na zahtjev tužitelja, objavljuje samo kratki sažetak ili izreka presude, a ne cijeli tekst. Isto se treba odnositi i na medije poput radija i TV.

e. Istovremeno uvesti obavezu promptnog objavljivanja svih presuda protiv medija, uključivo i prvostupanjskih, u neanonimiziranom obliku s minimalnim izuzetcima, na internetskim stranicama sudova ili internetskim stranicama na kojima se objavljuje relevantna sudska praksa.

Preporuke 3

d. Zakonskim izmjenama postići da se na teret tuženika u tiskovnim medijima, a na zahtjev tužitelja, objavljuje samo kratki sažetak ili izreka presude, a ne cijeli tekst. Isto se treba odnositi i na medije poput radija i TV.

e. Istovremeno uvesti obavezu promptnog objavljivanja svih presuda protiv medija, uključivo i prvostupanjskih, u neanonimiziranom obliku s minimalnim izuzetcima, na internetskim stranicama sudova ili internetskim stranicama na kojima se objavljuje relevantna sudska praksa.

Preporuke 4

- f. Dozvoliti sudjelovanje organizacija civilnog društva u sudskim postupcima kao podršku osobama koje se suočavaju s tužbama ili kao izvora relevantnih informacija
- g. Osigurati sustavno praćenje postupaka protiv medija i SLAPP predmeta. Za tu svrhu uspostaviti središnje mjesto koje će prikupljati i dijeliti informacije o svim organizacijama koje pružaju savjete i podršku osobama koje su meta neosnovanih i zloupotrijebljenih sudskih postupaka protiv javne participacije.
- h. Organizirati dodatne edukacije sudaca o posebnosti postupaka koji se vode protiv medija
- i. Dekriminalizirati kazneno djelo uvrede.